

УДК 338.439.5:664.8.
DOI: 10.15673/ie.v16i1.2889

Шандрівська О.Є.

кандидатка економічних наук, доцентка,
кафедра маркетингу і логістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна, 79013
E-mail: olena.y.shandrivska@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4335-2423

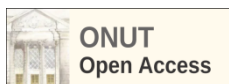
Бурдик Х.В.

здобувачка 1 курсу СВО «Магістр»
кафедра технології біологічно активних сполук, фармації і біотехнології
Національний університет «Львівська політехніка»
пл.Св. Юра, 3/4, 8 -й н.к., м. Львів, Україна, 79013
E-mail: khrystyna.burdyk.mbtbt.2023@lpnu.ua
ORCID ID: 0009-0001-4686-4061

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ХЛІБА ТА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УМОВАХ ЗБУРЕНЬ

Досліджено стан ринку хліба та хлібобулочних виробів у період збурень (пандемії COVID-19 та війни). Проаналізовано динаміку основних параметрів ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні за період 2015 – 2021 рр. Здійснено аналіз динаміки витрат на імпорт та доходу від експорту хлібобулочних виробів в Україні у 2016 -2022 рр. Оцінено рівень конкуренції на ринку хліба та хлібобулочних виробів за допомогою кількісних індикаторів концентрації, таких як: індекс Херфіндаля – Хіршмана, індекс Лінда, індекс Джинні. За результатами оцінки концентрації ринку хліба та хлібобулочних виробів у 2021 р. встановлено, що до ядра аналізованого ринку увійшли «Концерн Хлібпром», ТОВ КВФ «РОМА», ТОВ «Київ Хліб»; у 2022 році - Концерн Хлібпром», ТОВ КВФ «РОМА», ТОВ «Київ Хліб» та ТОВ «Київський обласний хлібопекарський комплекс». Використано SWOT - аналіз для ідентифікації внутрішніх сильних та слабких сторін, а також зовнішніх чинників впливу на сектор хлібобулочного виробництва.

Ключові слова: ринок хліба та хлібобулочних виробів; збурення; імпорт; експорт; конкуренція; концентрація ринку; індекс концентрації; індекс Лінда; індекс Херфіндаля–Хіршмана; індекс Джинні.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ринок хліба та хлібобулочних виробів в Україні, як складна соціально-економічна система, активно розвивається, проявляючи динаміку у різних її сегментах. Помітно збільшується попит кінцевих споживачів на хлібобулочні вироби, відбувається постійне вдосконалення асортименту, а також розвиток торговельних мереж на цьому ринку. Становлення українського ринку хліба та хлібобулочних виробів супроводжується впливом державної політики, спрямованої на забезпечення споживачів доступними та якісними продуктами харчування. Цей ринок також переживає гостру внутрішньогалузеву конкуренцію між вітчизняними виробниками, а також між різними торговельними мережами, товарними марками, у сфері логістики під час доставки хлібобулочних виробів тощо. Динаміка виробництва, дистрибуції та споживання хліба та хлібобулочних виробів знаходиться під

впливом, взаємодією та тиском зі сторони споживачів та держави. Потреба в подальшій соціалізації ринку хліба та хлібобулочних виробів в контексті підвищення його економічної ефективності та забезпечення інноваційного розвитку свідчить про необхідність комплексного аналізу та визначення тенденцій у цьому секторі, особливо в умовах збурень (спалахів пандемії, активної фази війни) та високого рівня конкуренції.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. В умовах збурень функціонування українського ринку хліба та хлібобулочних виробів визначаються динамічною конкуренцією, яка вимагає уваги та аналізу з боку науковців для розуміння домінуючих тенденцій, впливу чинників та перспектив подальшого розвитку цього ринку. Зокрема, проблематикою досліджень стану виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні та аналізом конкуренції на даному ринку займалися такі вітчизняні вчені, як С. М. Ніколаєнко,

С.Г. Куліш, А.В. Янченко у праці [15]. У результаті досліджень авторами виявлено зниження ефективності роботи підприємств ринку хліба та його причини. Науковець У. Ю. Повержук у своїй праці [21] здійснив порівняльний аналіз валового регіонального продукту областей України та оцінив споживання та виробництво хліба по областях, виокремивши проблеми, які спостерігаються на ринку хліба та хлібобулочних виробів. О. В. Бокій у [2] виявила екзогенні та ендогенні чинники ризику, які притаманні цьому ринку, провела SWOT-аналіз ринку хліба та хлібобулочних виробів; у роботі [3] О. В. Бокій дослідила стан ринку хліба та хлібобулочних виробів, співставила динаміку місткості ринку хліба та хлібобулочних виробів за різними підходами. Вчений Вінницького національного аграрного університету В.В.Бондаренко-Берегович у [4] провів дослідження сучасного стану, особливостей і тенденцій розвитку економічної безпеки підприємств на ринку хліба та хлібобулочних виробів України. Обґрунтувала висновок щодо рівня конкуренції на ринку хліба та хлібобулочних виробів у праці [9] науковиця Я.Ю.Карпова. Науковиці Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, О. В. Нікішина, а також Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ Бібікова Н.О. у праці [14] визначили інтеграційні тенденції та проблеми розвитку вітчизняного ринку хліба та хлібобулочних виробів у розрізі офіційного та “тіньового” сегментів, а також, за результатами аналізу ідентифікували ціновий диспаритет у споживчому секторі ринку хліба та хлібобулочних виробів. У праці [24] авторів В. Д. Ланської, Д. В. Федорової та А. В. Слащевої розглянуто перспективи розвитку ринку хліба та хлібобулочних виробів в сегменті виробництва безглютенової хлібобулочної продукції, з урахуванням ризиків та переваг введення цього товару на ринок. Конкуренцію на ринку хліба та хлібобулочних виробів Києва та Київської області, а також статистику виробництва хлібобулочних виробів в Україні у праці [20] розглядали О.Пилипенко, О.Ярим-Агаєв та П. Сторонюк. Авторами наведено ключові фактори успіху, що обумовлюють конкурентоспроможність хлібопекарських підприємств. Робота [12] автора В. В. Ліщинської присвячена аналізу конкурентного середовища на ринку хліба та хлібобулочних виробів України, де проведена оцінка загрози входу на ринок нових конкурентів. С.І. Урба та С.І. Каховська у дослідженні [26] здійснили аналіз наукових методів з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств на ринку хліба та хлібобулочних виробів. Ними визначено основні напрями розвитку підприємств для посилення конкурентної позиції на регіональному ринку хліба та хлібобулочних виробів. Однак, у зазначених публікаціях повною мірою не розкривається конкурентна система на ринку хліба та хлібобулочних виробів, що актуалізує дослідження даної тематики.

Формулювання цілей дослідження. Авторами висунуто таку гіпотезу. В умовах збурень, посиленіх геополітичною нестабільністю та впливом низки макроекономічних факторів, значного відтоку на-

селення за кордон відбулась структурна трансформація попиту на хлібобулочні вироби, що суттєво загостило конкуренцію всіх видів на ринку хліба та хлібобулочних виробів. Оскільки конкурентна боротьба виступає основним джерелом ринкових процесів, а специфіка конкурентного оточення підприємства визначається передусім типом конкуренції та особливостями ринку, до якої належать підприємства, то вивчення структури конкурентних сил, чинників впливу на розвиток ринку актуалізує поставлену мету дослідження.

Мета дослідження – виявити специфіку конкурентного середовища на ринку хліба та хлібобулочних виробів та оцінити перспективу розвитку підприємств під впливом таких чинників, як COVID-19 та повномасштабне вторгнення, а також, за допомогою окремих кількісних індикаторів концентрації товарного ринку оцінити конкуренцію на ринку хліба та хлібобулочних виробів в умовах збурень.

Завданнями дослідження стали: аналіз динаміки витрат на імпорт та доходу від експорту хлібобулочних виробів в Україні у 2016-2022рр.; аналіз динаміки основних параметрів ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні за період 2015 – 2021 рр.; розрахунок кількісних індикаторів концентрації ринку хліба та хлібобулочних виробів та проведення SWOT-аналізу даного ринку. Виокремивши лідера на цьому ринку, проаналізувати внутрішні та зовнішні слабкі та сильні сторони підприємства за допомогою матриці SWOT-аналізу.

Для досягнення поставлених цілей у роботі використано низку наукових методів забезпечення концептуальної цілісності дослідження. Системний метод дозволив висвітлити концептуальні основи функціонування ринку хліба та хлібобулочних виробів України. Діалектична логіка, індукція, дедукція - методи демонстрації стратегічного напрямку розвитку аналізованого ринку. Порівняльно-статистичний аналіз використаний для аналізу динаміки обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів за асортиментними позиціями; динаміки обсягів споживання хліба та хлібобулочних виробів; вивчення динаміки витрат на здійснення імпорту та аналізу динаміки доходу від експорту хліба та хлібобулочних виробів в Україні та інших параметрів оцінки ринку хліба та хлібобулочних виробів. За допомогою проблемно-орієнтованого методу вдалося визначити основні проблеми економічного розвитку ринку хліба та хлібобулочних виробів; визначити чинники, що на нього впливають. Використано аналіз статистичних даних у ході вивчення динаміки економічного розвитку ринку хліба та хлібобулочних виробів та окремих його сегментів.

Для оцінки гостроти конкуренції на ринку хліба та хлібобулочних виробів в умовах збурень було використано окремі кількісні індикатори концентрації: індекс Херфіндала–Хіршмана, індекс Лінда, індекс Джинні.

Для оцінювання рівня концентрації українського ринку хліба та хлібобулочних виробів розраховано індекс Херфіндала–Хіршмана [17]:

$$HHI = \sum_{i=1}^N D_i^2 \quad (1)$$

де D_i – ринкова частка i -го підприємства на ринку хліба та хлібобулочних виробів, %;

n – кількість підприємств, для яких розраховують показник, од.; $i = 1, \dots, n$.

Якщо значення індексу Херфіндаля–Хіршмана нижче за 1000 – наявна незначна концентрація ринку хліба та хлібобулочних виробів, 1000–1800 – середня концентрація ринку хліба та хлібобулочних виробів, понад 1800 – висока концентрація ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Індекс ринкової концентрації прикладно до ринку хліба та хлібобулочних виробів розраховано за формулою [17]:

$$IPK = \sum_{i=1}^N D_i \quad (2)$$

Для визначення кількості підприємств, які домінують на ринку хліба та хлібобулочних виробів (межі олігополії), розраховано індекс Лінда. Цей індекс потрібен, щоб визначити підприємств-лідерів на даному ринку та простежити появу монополістів. Якщо значення індексу збільшилось на понад граничне значення ($\Delta > 200$ %), то до “збурювальних” підприємств застосують антимонопольне законодавство. Індекс Лінда визначено за формулою [17]:

$$IL = \frac{1}{k-1} \times \sum_{m=1}^{k-1} l_m \quad (3)$$

$$l_m = \frac{\frac{1}{m} \sum_{m=1}^m q_i}{\frac{1}{k-m} \sum_{m=1}^{k-m} q_i} \quad (4)$$

де k – число найбільших підприємств (від 2 до N);

m – число найбільших підприємств з k великих;

l_m – відношення середньої частки m великих (з k великих) підприємств до середньої частки решти ($k - m$) підприємств.

Індекс розраховують до значення $L_{m+1} > L_m$, що називають “порушенням неперервності показника L ”, тобто до появи у розрахунку малої частки підприємства на ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Для визначення міри нерівномірності доходів підприємств на ринку хліба та хлібобулочних виробів розраховано індекс Джинні, який відображає ступінь відхилення значення фактичного розподілу часток продуцентів ринку хліба від значення рівномірності розподілу часток. Чим ближче значення індексу Джинні до 1, тим нерівномірнішим є розподіл доходів підприємств даного сектору. Індекс Джинні визначено за формулою [27]:

$$G = 1 - 2 \sum x_i \times \text{Sum}(y_i) + \sum x_i \times y_i \quad (5)$$

де x_i – частка i -го підприємств від кількості підприємств;

y_i – частка доходу i -го підприємства в структурі місткості ринку.

Коефіцієнт покриття імпорту експортом (КПЕІ) визначено формулою [11]:

$$\text{КПЕІ} = \frac{E}{I} \quad (6)$$

де I – витрати на імпорт хліба та хлібобулочних виробів, тис. дол. США;

E – доходи від експорту хліба та хлібобулочних виробів, тис. дол. США

Характеристикою відкритості ринку хліба та хлібобулочних виробів України, рівня участі даного

ринку у міжнародному поділі праці є співвідношення зовнішньоторговельного обороту хліба та хлібобулочних виробів до ВВП (ВЕ)[11]:

$$VE = (E+I)/Q, \quad (7)$$

де Q – номінальний валовий внутрішній продукт України (ВВП), тис. дол. США.

Експортна квота (ЕК) на ринку хліба та хлібобулочних виробів визначена за формулою [11]:

$$EK = E/Q, \quad (8)$$

Імпортна залежність (ІЗ) ринку хліба та хлібобулочних виробів України визначена за формулою [11]:

$$IZ = I/Q, \quad (9)$$

Торговельне сальдо (ТС) визначено за формулою [11]:

$$TC = E - I, \quad (10)$$

де E – обсяг експорту хліба та хлібобулочних виробів, тис. дол. США;

I – обсяг імпорту хліба та хлібобулочних виробів, тис. дол. США.

Зовнішньоторговельний обіг (ЗТО) визначається за формулою[11]:

$$\text{ЗТО} = E + I. \quad (11)$$

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Повномасштабна війна внесла суттєві зміни в усі сфери суспільного життя, у тому числі й економіку. Видатки України на захист і підтримку економіки в умовах війни сягають щоденно близько 2 млрд. грн. [1], проблематика забезпечення внутрішньопереміщених осіб, зниження платоспроможного попиту споживачів, ріст інфляції, який у 2022 році склав 126,6 % відносно 2021 року [8], зниження ВВП України у 2022 році на 30,4 % відносно 2021 року [27] та інші чинники ідентифікації погіршення економічного становища України суттєво впливають на стан та ефективність функціонування усіх без винятку підприємств України.

Питання ефективності функціонування належить до першочергових для підприємств ринку хліба та хлібобулочних виробів як складової харчового комплексу країни. Хлібопекарські підприємства спеціалізуються на виготовленні життєво важливих продуктів, для окремих їх видів передбачене державне регулювання ціноутворення, тому забезпечення ефективності їх функціонування є особливо гострими і актуальними. За діяльністю таких підприємств криється продовольча безпека країни, що посилює увагу до їх ефективної роботи. Також перед суспільством стоять невідкладні проблеми поліпшення продовольчого постачання населення якісними продуктами, захисту вітчизняного ринку хліба та хлібобулочних виробів від засилля низькопробної харчової продукції.

Пандемія COVID-19 вплинула на харчовий сектор у багатьох країнах, включаючи Україну. Заходи з локдауну, обмеження на виробництво та обіг товарів призвели до труднощів у забезпеченні сировиною, а також ускладнили виробництво та постачання хлібобулочних виробів. Війна в Україні призвела до руйнування і пошкодження інфраструктури та супраструктури, зокрема об'єктів харчо-

вої промисловості, а також втрати робочої сили та зменшення доступності сировини. До прикладу, зафіксовано знищення сучасних підприємств з виробництва хлібобулочних виробів, таких як ТОВ "Чанта Маунт" у Київській області та ТОВ "Лебединський хлібозавод" у Сумській області, ТОВ «Комбінат хлібопечення Кулиничі» у Харківській області тощо. Україна втратила близько 20 % підприємств ринку хліба та хлібобулочних виробів, які були зруйновані або не відновили свою діяльність з початку військової агресії рф. Це призвело до зменшення обсягів виробництва і погіршення економічної ситуації підприємств. Зміни в сільському господарстві, пов'язані як з війною, так і з пандемією, вплинули на доступність си-

ровини для виробництва хлібобулочних виробів. Збитки в сільському господарстві вплинули на постачання зерна і інших сировинних матеріалів. За умов воєнного або пандемічного стресу змінився патерн споживчого попиту. Зокрема, підвищився попит на продукти, які задовольняють базові потреби споживачів відносно інших типів товарів (до яких слід віднести хліб та хлібобулочні вироби) у період невідомості.

В країні існує мережа потужних хлібозаводів зі значними резервами виробничих потужностей, призначених для виробництва хліба, що забезпечує можливість забезпечення продовольчих потреб близько 50 мільйонів людей (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз динаміки основних параметрів ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні за період 2015 – 2021 рр., тис. т

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/ 2015
Загальний обсяг виробництва хлібобулочних виробів, в тому числі:	4428,03	4316,98	4282,62	4206,05	4101,68	4076,73	3641,66	0,8224
офіційний обсяг виробництва хлібобулочних виробів	1232,03	1159,98	1072,62	975,05	892,68	794,73	672,76	0,546
тіньовий сектор з виробництва хлібобулочних виробів	3196	3157	3210	3231	3209	3282	2968,9	0,929
Частка тіньового сегменту до загалу, %	72,2	73,1	75	76,8	78,2	81,4	77,8	1,078
Фактичне споживання хлібобулочних виробів, кг/особу	103,2	101	100,8	99,5	97,6	96,6	92,7	0,898
Довідково:								
Середньорічна чисельність населення України, тис. осіб	42911	42738	42485	42270	42026	41745	41130	0,958

*розраховано авторами на основі [4, 13, 16, 23, 25].

Аналіз табл. 1 засвідчив, що обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні в період 2015–2022 рр. зменшилися з 1232,03 тис. тонн до 571 тис. тонн, що становило 0,4635 від показника 2015 р. Обсяги споживання хліба на душу населення теж піддалися коректуванню в бік зменшення – з 103,2 кг/ос. у 2015 р. до 87 кг/ос. у 2022 р. Аналіз дозволив встановити, що поряд з офіційною статистикою обсягу ви-

робництва хліба та хлібобулочних виробів присутній тіньовий сегмент з виробництва хлібобулочних виробів, який домінує в загальній структурі виробництва хліба (72,2 % до загалу у 2015 р. (або 3196 тис. тонн) та 77,8 % до загалу у 2021 році (або 2968,9 тис. тонн)). Аналіз динаміки витрат на імпорт та доходу від експорту хліба та хлібобулочних виробів в Україні наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Аналіз динаміки витрат на імпорт та доходу від експорту хлібобулочних виробів в Україні у 2016-2022рр., тис. дол США*

Рік	Витрати на імпорт	Доходи від експорту	КШЕ	ТС	ЗТО	ВВП	ВЕ	ЕК	ІЗ
2016	21600	111600	5,166667	90000	133200	93270000	0,001428	0,001197	93270000
2017	40500	139300	3,439506	98800	179800	112154000	0,001603	0,001242	112154000
2018	56900	153100	2,690685	96200	210000	130832000	0,001605	0,00117	130832000
2019	81700	173500	2,123623	91800	255200	153781000	0,00166	0,001128	153781000

Продовження табл. 2

Рік	Витрати на імпорт	Доходи від експорту	КПЕ	ТС	ЗТО	ВВП	ВЕ	ЕК	ІЗ
2020	101000	197500	1,955446	96500	298500	155582000	0,001919	0,001269	155582000
2021	129000	254700	1,974419	125700	383700	199770000	0,001921	0,001275	199770000
2022	202630	200656	0,990258	-1974	403286	160500000	0,002513	0,00125	160500000

*Розраховано авторами на основі [5, 6, 7].

Згідно табл. 3 динаміка витрат на імпорт хліба та хлібобулочних виробів засвідчує високі темпи зростання витрат на імпорт щодо аналізованого продукту (9,381 - у 2022/ 2016 рр.) та темпи росту доходів від експорту хліба та хлібобулочної продукції (1,7980 – у 2022/ 2016 рр.). Натомість витрати на імпорт та доходи від експорту хліба та хлібобулочних виробів у 2022 році зупинились на одному рівні, що засвідчено коефіцієнтом покриття імпорту експортом, який склав 0,990258. До прикладу, коефіцієнт покриття імпорту експортом у 2016 р. становив 5,1667, що вказує на суттєві перевищення доходів від експорту над витратами на імпорт хлібобулочної продукції. Слід відзначити, що торговельне сальдо у 2022 році склало 1974 тис. дол. США, на протипагу даному показнику у 2016 р., в якому торговельне са-

льдо склало 90000 тис. дол. США. Зовнішньоторговельний обіг хліба та хлібобулочних виробів у 2022 році склав 403286 тис. дол. США, що у 3,0277 рази перевищує показник 2016 року. Співвідношення зовнішньоторговельного обороту хліба та хлібобулочних виробів до ВВП у 2022 році склало 0,002513; у 2016 р. – 0,001428. Експортна квота в 2022 році встановлена на рівні 0,001250, що майже ідентично показнику 2016 р. (0,001197). У 2022 році ідентифіковано імпортозалежність ринку хліба та хлібобулочних виробів на рівні 160500000, яка перевищила показник 2016 р. у 1,722 р.

Аналіз динаміки доходів від реалізації продукції ТОП-10 українських виробників на ринку хліба та хлібобулочних виробів України наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Аналіз доходу від реалізації продукції українських виробників на ринку хліба та хлібобулочних виробів України, тис. грн

№	Підприємство	Чистий дохід від реалізації продукції			
		2021	%	2022	%
1	ПрАТ «Концерн Хлібпром»	1474880	5,16	1702061	5,18
2	ТОВ КВФ «РОМА»	1187160	4,15	1234767	3,76
3	ТОВ «Київ Хліб»	1150981	4,03	1039202	3,16
4	ТОВ "Перший столичний хлібозавод"	823486	2,88	719215	2,19
5	ТОВ «Київський обласний хлібопекарський комплекс»	769941	2,69	801694	2,44
6	ТОВ «ЧеркасиХліб ТД»	524592	1,84	634101	1,93
7	ТОВ "Торговий Дім" Хлібозавод №10"	490469	1,72	549520	1,67
8	ТДВ «Івано - Франківський хлібокомбінат»	337183	1,18	415930	1,27
9	ТОВ "ТОРГОВИЙ ДІМ ЛЕВАДА"	383989	1,34	471183	1,43
10	ТОВ "Бердичівський хлібозавод"	206533	0,72	296617	0,90
11	Решта підприємств	21232068	74,29	24982910	76,06
	Місткість	28581282	100	32847200	100

*Розраховано згідно з [10, 17, 20, 22, 25].

У трійку лідерів-продуцентів ринку хліба та хлібобулочних виробів увійшли три підприємства (ПрАТ «Концерн Хлібпром», ТОВ КВФ «РОМА», ТОВ «Київ Хліб») з найбільшими показниками чистого доходу від реалізації продукції – 1702061 тис. грн.; 1234767 тис. грн.; 1039202 тис. грн. відповідно. Чистий дохід від реалізації продукції більшості продуце-

нтів ринку хліба та хлібобулочних виробів має тенденцію до росту (окрім ТОВ «Бердичівський хлібозавод», для якого темпи росту у 2022/ 2021 рр. склали 0,9). Найбільші темпи росту чистого доходу від реалізації продукції у 2022/ 2021 рр. характерні для ПрАТ «Хлібпром», які склали 5,18 %.

Результати розрахунку Індексу Херфіндаля–Хіршмана та індексу ринкової концентрації, які ідентифікують концентрацію бізнесу на певному ринку

на прикладі ринку хліба та хлібобулочних виробів подано в табл. 4.

Таблиця 4

Індекс Херфіндаля–Хіршмана та індекс ринкової концентрації ринку хліба та хлібобулочних виробів

№	Підприємство	Частка ринку, %			
		2021		2022	
		s_i	s_i^2	s_i	s_i^2
1	ПрАТ «Концерн Хлібпром»	5,16	26,63	5,18	26,83
2	ТОВ КВФ «РОМА»	4,15	17,22	3,76	14,14
3	ТОВ «Київ Хліб»	4,03	16,24	3,16	9,99
4	ТОВ "Перший столичний хлібо завод"	2,88	8,29	2,19	4,80
5	ТОВ «Київський обласний хлібопекарський комплекс»	2,69	7,24	2,44	5,95
6	ТОВ «Черкасихліб ТД»	1,84	3,39	1,93	3,72
7	ТОВ "Торговий Дім" Хлібо завод №10"	1,72	2,96	1,67	2,79
8	ТДВ «Івано - Франківський хлібокомбінат»	1,18	1,39	1,27	1,61
9	ТОВ "ТОРГОВИЙ ДІМ ЛЕВАДА"	1,34	1,80	1,43	2,04
10	ТОВ "Бердичівський хлібо завод"	0,72	0,52	0,9	0,81
Індекс Херфіндаля-Хіршмана		-	85,67	-	72,69
Індекс ринкової концентрації ₃		13,34	-	12,1	-
Індекс ринкової концентрації ₁₂		25,71	-	23,93	-

*Власна розробка авторів

У 2021–2022 рр. (табл. 1) індекс Херфіндаля–Хіршмана (ринок хліба та хлібобулочних виробів) становив 85,67 та 72,69 відповідно (<1000); індекс ринкової концентрації – 25,71 та 23,93 відповідно, що свідчить про виражену конкуренцію на ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Для визначення кількості підприємств, які домінують на ринку хліба та хлібобулочних виробів (межі олігополії), було розраховано індекс Лінда та подано в табл. 5.

Таблиця 5

Результати розрахунку індексу Лінда (ринок хліба та хлібобулочних виробів) за 2021–2022 рр., %

Індекс Лінда	2021	2022	Відхилення, в. с.
Для двох підприємств, ІЛ2	124	138	14
Для трьох підприємств, ІЛ3	121	146	25
Для чотирьох підприємств, ІЛ4	143	174	31
Для п'яти підприємств, ІЛ5	122	135	13

*Власна розробка авторів

Отже, у 2021 році три найбільших підприємства на ринку хліба та хлібобулочних виробів – «Концерн Хлібпром» (з ринковою часткою 5,16 %), ТОВ КВФ «РОМА» (з ринковою часткою 4,15 %), ТОВ «Київ Хліб» (з ринковою часткою 4,03 %) формували «ядро» ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Натомість у 2022 році «ядро» ринку хліба та хлібобулочних виробів формували чотири підприємства - Концерн Хлібпром» (з ринковою часткою 5,18 %); ТОВ КВФ «РОМА» (з ринковою часткою 3,76 %); ТОВ «Київ Хліб» (з ринковою часткою 3,16 %); ТОВ «Київський обласний хлібопекарський комплекс» (з ринковою часткою 2,44 %).

Розрахунок показника диференціації та коефіцієнта Джинні (ринок хліба та хлібобулочних виробів, 2021 р.) наведено у табл. 6.

Розрахунок показника диференціації і коефіцієнта Джинні: український ринок хліба та хлібобулочних виробів, 2021 р.

Таблиця 6

Розрахунок показника диференціації і коефіцієнта Джинні: український ринок хліба та хлібобулочних виробів, 2021 р.

№	Підприємство	y_i	x_i	Показник диференціації, y_i/x_i	$\sum(x_i)$	$\sum(y_i)$	$X_i \cdot y_i$	$x \sum(y_i)$
1	ТОВ "Бердичівський хлібо завод"	0,029	0,10	0,29	0,10	0,029	0,003	0,003

Продовження табл. 6

№	Підприємство	y_i	x_i	Показник диференціації, y_i/x_i	$\sum(x_i)$	$\sum(y_i)$	$X_i \cdot y_i$	$x \sum(y_i)$
2	ТОВ "ТОРГОВИЙ ДІМ ЛЕВАДА"	0,054	0,10	0,54	0,20	0,083	0,005	0,008
3	ТДВ «Івано - Франківський хлібокомбінат»	0,047	0,10	0,47	0,30	0,130	0,005	0,013
4	ТОВ "Торговий Дім" Хлібозавод №10"	0,069	0,10	0,69	0,40	0,199	0,007	0,020
5	ТОВ «Черкасихліб ТД»	0,073	0,10	0,73	0,50	0,272	0,007	0,027
6	ТОВ «Київський обласний хлібопекарський комплекс»	0,108	0,10	1,08	0,60	0,380	0,011	0,038
7	ТОВ "Перший столичний хлібозавод"	0,115	0,10	1,15	0,70	0,495	0,012	0,050
8	ТОВ «Київ Хліб»	0,161	0,10	1,61	0,80	0,656	0,016	0,066
9	ТОВ КВФ «РОМА»	0,166	0,10	1,66	0,90	0,822	0,017	0,082
10	ПрАТ «Концерн Хлібпром»	0,206	0,10	2,06	1,00	1,029	0,021	0,103
	Сума	1,029	1,00	–	–	–	0,103	0,409
Індекс Джинні				0,285				

*Власна розробка авторів

Як видно з табл. 4, індекс Джинні (український ринок хліба та хлібобулочних виробів, 2021 р.) становив 0,28. Тобто, розподіл доходів продуцентів ринку хліба у 2021 році близький до рівномірного.

Розрахунок показника диференціації та коефіцієнта Джинні (на прикладі ринку хліба та хлібобулочних виробів, 2022 р.) наведено у табл. 7.

Таблиця 7

Розрахунок показника диференціації і коефіцієнта Джинні: український ринок хліба та хлібобулочних виробів, 2022 р.

№	Підприємство	y_i	x_i	Показник диференціації, y_i/x_i	$\sum(x_i)$	$\sum(y_i)$	$X_i \cdot y_i$	$x \sum(y_i)$
1	ТОВ "Бердичівський хлібозавод"	0,039	0,10	0,39	0,10	0,039	0,004	0,004
2	ТОВ "ТОРГОВИЙ ДІМ ЛЕВАДА"	0,062	0,10	0,62	0,20	0,101	0,006	0,010
3	ТДВ «Івано - Франківський хлібокомбінат»	0,055	0,10	0,55	0,30	0,156	0,005	0,016
4	ТОВ "Торговий Дім" Хлібозавод №10"	0,073	0,10	0,73	0,40	0,229	0,007	0,023
5	ТОВ «Черкасихліб ТД»	0,084	0,10	0,84	0,50	0,313	0,008	0,031
6	ТОВ «Київський обласний хлібопекарський комплекс»	0,106	0,10	1,06	0,60	0,419	0,011	0,042
7	ТОВ "Перший столичний хлібозавод"	0,095	0,10	0,95	0,70	0,514	0,010	0,051
8	ТОВ «Київ Хліб»	0,137	0,10	1,37	0,80	0,651	0,014	0,065
9	ТОВ КВФ «РОМА»	0,163	0,10	1,63	0,90	0,814	0,016	0,081
10	ПрАТ «Концерн Хлібпром»	0,225	0,10	2,25	1,00	1,039	0,022	0,104
	Сума	1,039	1,00	–	–	–	0,104	0,428
Індекс Джинні				0,248				

*Власна розробка авторів

Як видно із табл. 5, індекс Джинні (український ринок хліба та хлібобулочних виробів, 2022р.) становив 0,248. Динаміка цього показника у 2021–2022 рр. вказує на часткове зниження нерівномірності розподілу ринкових часток між продуцентами ринку хліба та хлібобулочних виробів (на 0,037 в.п.).

В умовах збурень при виборі базової конкурентної стратегії рекомендовано хлібопекарським підприємствам урахувати крім таких ключових факторів, як ринкова позиція та розмір підприємства, ступінь інтенсивності конкурентної боротьби на цільових ринках збуту хліба та хлібобулочних

виробів та стратегії, якими керуються основні конкуренти, інші вагомні чинники, такі як поточний імідж підприємства, наявність достатніх фінансових, матеріальних, технічних та трудових ресурсів; бачення подальшого розвитку підприємства з боку його власників та вищого керівництва; гнучкість виробничої, організаційної та структурної управлінської моделі підприємства.

За результатами аналізу економічної кон'юнктури та динаміки розвитку ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні в частині аналізу концентрації досліджуваного ринку виявлено такі види конкурентної боротьби:

1. Конкуренція за цінами: змагання за привабливі ціни для привертання покупців через спеціальні пропозиції та акції.

2. Інновації у виробництві: конкуренція за допомогою впровадження інновацій та створення нових асортиментних позицій хлібобулочної продукції та змагання на основі підвищення якості виробленої хлібобулочної продукції.

3. Маркетингові стратегії: конкуренція через ефективну рекламу та створення сильного бренду та залучення споживачів через чітке позиціонування

товарних марок на ринку хліба та хлібобулочних виробів.

4. Диференціація продукції: змагання на основі надання хлібобулочної продукції унікальних якостей та конкуренція щодо виробництва спеціалізованих видів продукції.

5. Розширення присутності на ринку хліба та хлібобулочних виробів завдяки розвитку дистрибуційних каналів: конкуренція за нові точки продажу та розвиток онлайн-присутності та співпраця з іншими продуцентами ринку у спільних ланцюгах поставок хлібобулочної продукції.

6. Доступність сировини: конкуренція за надійні постачальницькі відносини та стабільне сировинне забезпечення.

З урахуванням постійно зростаючого попиту на хлібобулочну продукцію, ринок хліба та хлібобулочних виробів стає стратегічно важливим в Україні. Аналіз економічної кон'юнктури ринку хліба та хлібобулочних виробів дозволив представити результати з допомогою інструментарію SWOT-аналізу, який дозволив ідентифікувати внутрішні сильні та слабкі сторони, а також зовнішні чинники впливу на ринок хліба та хлібобулочних виробів (табл. 8).

Таблиця 8

Матриця SWOT – аналізу ринку хліба та хлібобулочних виробів

Можливості (О)	Загрози (Т)
<p>А. Зниження бар'єрів виходу на ринки хліба та хлібобулочних виробів країн ЄС.</p> <p>В. Зростання попиту на ексклюзивну хлібобулочну продукцію відповідно до культурних потреб чи потреб, пов'язаних із здоров'ям (бездріжджовий хліб, веганський, безглютенний, артезіанський тощо).</p> <p>С. Впровадження інноваційних технологій у виробництво хлібобулочних продукції (повна автоматизація виробництва, нові види сировини, бездріжджові технології, використання 3D-друкування для створення унікальних форм та декоративних елементів хліба, інтелектуальні системи керування виробництвом, екологічно-дружні технології, розробка нових методів консервації та упакування для збереження свіжості хлібобулочних виробів протягом тривалого періоду).</p> <p>Д. Державна інформаційна та фінансова підтримка (в частині: субсидювання та надання грантів, низькі кредитні ставки, фінансування досліджень та сертифікація продукції, фінансова допомога в експорті та маркетингу, впровадження програм соціальної відповідальності).</p>	<p>А. Геополітична нестабільність під час війни, в частині руйнування об'єктів критичної інфра- та супраструктури ринку хліба та хлібобулочних виробів (виробничої, логістичної тощо), втрат готової продукції та сировини на території бойових дій.</p> <p>В. Посилення внутрішньогалузевої конкуренції, конкуренції товарних марок хлібобулочних виробів, торговельними мережами при реалізації хлібобулочних виробів, конкуренції за присутність на певних територіальних ринках.</p> <p>С. Коливання цін на сировинні матеріали, енергетичні ресурси, паливо, що впливає на вартість готової продукції.</p> <p>Д. Значне державне регулювання діяльності монополістів на локальних ринках збуту.</p> <p>Е. Девальвація національної валюти, зниження платоспроможності потенційних споживачів та інші макроекономічні індикатори з тенденцією до погіршення.</p>

Продовження табл. 8

Сильні сторони (S)	SO-стратегії	ST-стратегії
<p>1. Ринок хліба та хлібобулочних виробів виступає гарантом продовольчої безпеки країни (забезпеченні стабільного виробництва, підтримки безперервного надходження сировини, сталої логістики, продажу продукції зі збереженням її повного асортименту).</p> <p>2. Широкий асортимент хлібобулочної продукції та наявність на ринку відомих брендів.</p> <p>3. "Інтеграція назад" у сектор борошномельної продукції, що посилює ринкову присутність в секторі.</p> <p>4. Активна зовнішньоекономічна діяльність лідерів на ринку.</p> <p>5. Широка мережа власних філій з виробництва продукції лідерами ринку.</p>	<p>1 - А. Використання широкого асортименту та відомих брендів для зниження бар'єрів входу на ринки ЄС, зосереджуючись на адаптації хлібобулочної продукції до місцевих смаків та культурних вподобань.</p> <p>2 - С. Використання стратегії "інтеграції назад" у борошномельну ринок для впровадження інноваційних технологій виробництва та розширення асортименту продукції, зокрема ексклюзивних видів хліба.</p> <p>3 - Д. Активізація зовнішньоекономічної діяльності на ринках з високими темпами зростання потенційного попиту на хліб.</p> <p>4 - С. Використання широкої мережі філій для впровадження інноваційних технологій виробництва.</p> <p>5 - Д. Розширення асортименту продукції за рахунок отримання державної інформаційної та фінансової підтримки, спираючись на впливовий статус на ринку.</p>	<p>1-В. Розширення асортименту продукції при вході на зовнішній ринок країн, які менше схильні до військових конфліктів за для зменшення впливу геополітичної нестабільності.</p> <p>2-В. Концентрація на підвищення рівня якості та конкурентоспроможності продукції за для домінування на внутрішньому ринку хліба та хлібобулочних виробів.</p> <p>3-С. Розвинення концепції управління вартістю та постійний моніторинг коливань цін на сировину та енергетичні ресурси для ефективного управління вартістю продукції. Укладання довгострокових контрактів на закупівлю сировини для зменшення впливу коливань цін.</p> <p>1-Е. Використання сильного бренду та широкого асортименту для позиціонування продукції як ексклюзивної для задоволення змінних потреб споживачів.</p>
Слабкі сторони (W)	WO-стратегії	WT-стратегії
<p>1. Зменшення обсягів реалізації високомаржинальної продукції в умовах війни.</p> <p>2. Вихід з ринку значної кількості лідерів-продуцентів з ТОП-10 під час війни.</p> <p>3. Нестача інноваційних технологій.</p> <p>4. Висока залежність від методів державного регулювання ринку хліба та хлібобулочної продукції.</p> <p>5. Високі виробничі витрати.</p>	<p>1-А. Розширення асортименту хлібобулочних виробів, щоб задовольняти потенційний попит у окремих ринкових сегментах.</p> <p>3-С. Укладання партнерських угод або співпраця з інноваційними технологічними компаніями для впровадження сучасних технологій у виробництво хлібобулочних продуктів.</p> <p>2-А. Розширення ринкових можливостей через активну експансію на інші ринки та онлайн-платформи, щоб зменшити силу тиску лідерів-продуцентів з ТОП-10 на ринку.</p> <p>5-С. Використання фінансової підтримки для впровадження ефективних технологій та автоматизації процесу виробництва та зменшення виробничих витрат.</p>	<p>1-В. Розширення асортименту продукції, включаючи низькомаржинальні, але стабільні за попитом продукти, з метою урахування трансформації потреб споживачів хліба та хлібобулочної продукції в умовах війни.</p> <p>2-В. Активний пошук потенційних ринків збуту, в тому числі концентрації на нішевих сегментах під час війни.</p> <p>3-С. Залучення коштів Фонду відновлення ринку хліба та хлібобулочних виробів з метою матеріальної та технологічної підтримки українських продуцентів ринку, що постраждали внаслідок війни.</p>

*Власна розробка авторів

Табл. 8 демонструє, як сильні сторони та можливості взаємодіють для створення потужних стратегій розвитку підприємств на ринку хліба та хлібобулочних виробів. Варто підкреслити те, що на ринку хліба та хлібобулочних виробів «вузькими місцями» у логістичних ланцюгах поставок залишаються проблеми щодо безперервного постачання сировини та процеси дистрибуції хлібобулочної продукції.

З огляду на те, що на ринку хліба та хлібобулочних виробів тривало присутні відомі бренди та бренди, які набувають популярності, загостренню піддаються певні види конкурентної боротьби: това-

рна конкуренція за окремі асортиментні позиції, маршрути перевезень, інші види внутрішньогалузевої конкуренції. Продуценти ринку хліба та хлібобулочних виробів, які взаємодіють з сектором борошномельної продукції, мають значну ринкову перевагу. Лідери на даному ринку активно здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, а розгалужена мережа їх філій допомагає в ефективному виробництві та постачанні хлібобулочної продукції. Виробникам хліба варто врахувати те, що є безліч ринкових можливостей, скориставшись якими, можна збільшити частку підприємств на ринку хліба та хлібобулочних

виробів та задовольнити попит на продукцію, в тому числі ексклюзивну. На ринку хліба та хлібобулочних виробів тривало зберігається потреба в інноваційних технологіях, державній інформаційній та фінансовій підтримці дрібних продуцентів, підтримці зовнішньоекономічної діяльності, у подоланні бар'єрів входу на світовий ринок хліба та хлібобулочних виробів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У ході аналізу середовища функціонування підприємств українського ринку хліба та хлібобулочних виробів було виявлено ряд ключових факторів, які впливають на їх діяльність та рівень конкурентоспроможності. Концентрація на таких чинниках, як стабільне виробництво, надійність логістики, наявність широкого асортименту продукції та активна зовнішньоекономічна діяльність свідчить про рівень розвитку та організування ринку хліба та хлібобулочних виробів в системі забезпечення продовольчої безпеки країни.

Результати аналізу економічної кон'юнктури ринку хліба та хлібобулочних виробів свідчать про важливість взаємодії з сектором борошномельної продукції та потреби щодо ефективного використання стратегій конкуренції на досліджуваному ринку. Наявність відомих брендів та широка мережа власних філій підкреслюють успішність лідерів ринку хліба та хлібобулочних виробів в підтримці стабільного виробництва та реалізації хлібобулочної продукції.

У результаті проведених досліджень специфіки кон'юнктури ринку хліба та хлібобулочних виробів та гостроти конкуренції на ньому, можна підсумувати таке:

- аналіз динаміки основних параметрів ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні за період 2015 – 2021 рр. засвідчив падіння обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів, а також обсягів споживання хліба в Україні за цей період; встановлено домінуючу присутність тіншового сегменту з виробництва хлібобулочних виробів в загальній структурі виробництва хліба;

- аналіз динаміки витрат на імпорт та доходу від експорту хлібобулочних виробів в Україні у 2016-2022 рр. засвідчив високі темпи зростання витрат на імпорт та темпи росту доходів від експорту хліба та хлібобулочної продукції, що свідчить про активізацію зовнішньоекономічної діяльності продуцентів досліджуваного ринку;

- результати аналізу індексу Херфіндаля–Хіршмана та індексу ринкової концентрації засвідчи-

ли виражену гостру конкуренцію на ринку хліба та хлібобулочних виробів;

- за результатами розрахунку індексу Лінда засвідчено, що у 2021 ядро ринку хліба та хлібобулочних виробів сформували трійка підприємств (ПрАТ «Концерн Хлібпром», ТОВ КВФ «РОМА», ТОВ «Київ Хліб»); у 2022 році до ядра аналізованого ринку увійшли ПрАТ «Концерн «Хлібпром», ТОВ КВФ «РОМА», ТОВ «Київ Хліб» та ТОВ «Київський обласний хлібопекарський комплекс», що свідчить про високу концентрацію ринку хліба та хлібобулочних виробів та укрупнення ядра досліджуваного ринку, внаслідок чого чотири підприємства можуть диктувати умови конкурентної боротьби та чинити тиск на інших суб'єктів ринку, маючи більш вагомі конкурентні переваги над іншими гравцями ринку та можливості впливати на ціноутворення та стратегії розвитку на даному ринку;

- за результатами обчислення індексу Джинні за 2021 рік зроблено висновок, що розподіл доходів продуцентів ринку хліба та хлібобулочних виробів близький до рівномірного; у 2022 р. - про часткове зниження нерівномірності розподілу ринкових часток між ними.

За результатами аналізу економічної кон'юнктури та динаміки розвитку ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні в частині аналізу концентрації досліджуваного ринку виявлено такі види конкурентної боротьби: конкуренцію за цінами; конкуренцію за допомогою впровадження інновацій у виробництво та конкурентну боротьбу за якість хлібобулочної продукції; застосування стратегій створення сильного бренду та стратегій позиціонування товарних марок на ринку хліба та хлібобулочних виробів; стратегії диференціації продукції; конкуренцію у логістичних ланцюгах поставок хліба та хлібобулочної продукції та вихід в онлайн-формат; конкуренція за надійні постачальницькі відносини та стабільне сировинне забезпечення.

Автори у перспективі зосереджуватимуться на дослідженні ролі малого та середнього бізнесу у розвитку конкурентного середовища та з'ясування специфіки викликів та можливостей для досліджуваних підприємств в умовах збурень, впливу їх діяльності на загальну динаміку розвитку ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні.

Література

1. Бойчик І. М. Підприємництво в умовах війни: стан і можливості // Підприємництво та логістика в умовах сучасних викликів: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., Тернопіль, 24–25 червня 2020 р. / Західно-український національний університет. Тернопіль, 2020. С. 15 - 20. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45806/1/%D0%86%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%91%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B8%D0%BA.pdf>. (дата звернення: 04.12.2023).
2. Бокій О. Обґрунтування напрямів розвитку ринку хлібобулочних виробів України // Продовольчі ресурси. 2017. №5(08). С. 149–160. URL: <https://ipjournal.kyiv.ua/index.php/pr/article/view/244>. (дата звернення 01.12.2023).

3. Бокій О. В. Шляхи поліпшення діяльності ринку хлібобулочних виробів України // Продовольчі ресурси. 2017. №5(09). С. 16 - 25. URL: <https://iprjournal.kyiv.ua/index.php/pr/article/view/188> (дата звернення 03.12.2023).
4. Бондаренко-Берегович В. В. Дослідження сучасного стану, особливостей і тенденцій розвитку економічної безпеки підприємств хлібопекарської галузі // Вісник ХНАУ. Сер. Економічні науки. 2019. №2. С. 199-208. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/6068/1/statya_bondarenko-beregovich_dosl%3%ACdzhennia_suchasnogo_stanu_osoblivostej_%3%AC_tendenc%3%ACj_rozvitku_ekonom%3%ACschoyi_bezpeki...pdf (дата звернення 01.12.2023). doi:10.31359/2312-3427-2019-2-199
5. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. *Мінфін*: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>. (дата звернення: 09.12.2023).
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України: [Веб-сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 09.12.2023).
7. Імпорт - експорт харчових продуктів. *KorFor*: веб-сайт. URL: <https://korfor.com.ua/import-eksport-kharchovuykh-produktiv-10/>. (дата звернення: 09.12.2023).
8. Індекс інфляції. *Мінфін*: веб-сайт. 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2022/>. (дата звернення: 09.12.2023).
9. Карпова Я. Ю. Маркетинговий аналіз ефективності функціонування товарного ринку хлібних продуктів у Львівській області // Регіональна економіка. 2020. №1. С. 232-239. URL: http://jnas.nbuiv.gov.ua/j-pdf/regek_2010_1_32.pdf (дата звернення 01.12.2023).
10. Кійко В., Мельник О., Гавриленко О. (2023) Хлібопекарська ринок України в умовах військового часу // Товари і ринки. 2023. № 1 (45). С. 27-40. URL: <https://journals.knute.edu.ua/commodities-and-markets/article/view/1772> (дата звернення: 06.12.2023). doi:10.31617/2.2023(45)03.
11. Кузнецова К.О., Чорній В.В., Ченуша О.С. Міжнародна торгівля: конспект лекцій [Електронний ресурс]: навчальний посібник для студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 191с.
12. Ліщинська В. В. Аналіз конкурентного середовища хлібопекарської промисловості України // Ефективна економіка. 2018. №4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6265>(дата звернення: 04.12.2023).
13. Навольська Н. В. Дослідження ринку хліба і хлібобулочних виробів в Україні // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. №11. С. 438–441. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/93.pdf>. (дата звернення: 12.12.2023).
14. Нікішина О., Бібікова, Н. Інтеграційні механізми розвитку українського ринку хліба та хлібобулочних виробів // Економіка харчової промисловості. 2018. Т. 10. вип. 1. С. 16-27. URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/862>(дата звернення 03.12.2023). doi:10.15673/fie.v10i1.862.
15. Николаенко С. М., Куліш С. Г., Янченко А. В. Аналіз виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні // Призовський економічний вісник. 2020. № 3 (20). С. 252–258. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/45.pdf. (дата звернення 01.12.2023) doi:10.32840/2522-4263/2020-3-43.
16. Новойтенко І. В., Малиновський В. В. Стан та основні тренди розвитку хлібопекарської промисловості України // Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/54.pdf. (дата звернення: 12.12.2023). doi:10.32702/2307-2105-2020.11.52.
17. Обсяг реалізованої харчової продукції у січні-червні 2022 року. Статистика ринків, Харчові продукти. *KorFor*: веб-сайт. URL: <https://korfor.com.ua/obsiah-realizovanoi-kharchovoi-produktsii-06/>. (дата звернення: 06.12.2023).
18. Окрепкий Р. Б., Мигаль О. Ф. Методичні аспекти використання кількісних індикаторів концентрації товарного ринку та ступеня його монополізації // Український журнал прикладної економіки. 2016. Том 1. № 4. С. 81-88 URL:<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16616/1/10.pdf>(дата звернення: 12.12.2023).
19. Оpendатобот: [Веб-сайт]. URL: <https://opendatobot.ua/>. (дата звернення: 06.12.2023).
20. Пилипенко О. В., Ярим-Агаєв О. М., Сторонюк П. Р. (2019). Конкурентоспроможність ПАТ «Київ Хліб» на ринку хлібобулочних виробів // Збірник наукових праць ДУІТ. Сер. Економіка і управління. 2019. Вип. 46. С. 82 – 94. URL: <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/101/97>. (дата звернення 03.12.2023). doi:10.32703/2664-2964-2019-46-83-95
21. Повержук У.-Ю. М. (2016). Оцінка розвитку хлібопекарської промисловості в контексті формування валової доданої вартості областей України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 9. С. 129–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_9_32. (дата звернення 01.12.2023).
22. Середня ціна хліба за кілограм. *Мінфін*: веб-сайт. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/markets/product-prices/bread_wheaten_from_flour_of_the_first_grade/. (дата звернення: 06.12.2023).
23. Сичевський М. П., Шпичак О. М., Коваленко О. В., Куць О. І., Бокій О. В. Тенденції та перспективи розвитку хлібопекарського виробництва в європейських країнах // Економіка АПК. 2020. Вип. 7. С. 54–67. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_Iss.7_2020_54-67.pdf (дата звернення: 12.12.2023). doi:10.32317/2221-1055.202007054.

24. Слащева А., Федорова Д., Ланська В. Problems and prospects of the production of gluten-free bakery products in Ukraine // Sworldjournal. 2022. Vol. 1. Iss. 15-01. P. 8–13. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj15-01-018>. (дата звернення 03.12.2023). doi:10.30888/2663-5712.2022-15-01-018.

25. Споживчий кошик українця. *Легал*: веб-сайт. URL: <https://www.uk-legal.od.ua/spozhivchiy-koshik-ukraincya-u-2021-roci-rulo/>. (дата звернення: 06.12.2023).

26. Урба С. І., Коковська С. І. Управління конкурентоспроможністю підприємств хлібопекарської галузі // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20(3). С. 95-100. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/20_3_2018.pdf#page=95 (дата звернення: 04.12.2023).

27. Урядовий портал. Кабінет міністрів України. Мінекономіки України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-poperedno-otsiniuie-padinnia-vvp-v-2022-rotsi-na-rivni-304>(дата звернення: 09.12.2023).

28. Шандрівська О.Є., Цветковська А.В. Дослідження фармацевтичного ринку України: у фокусі концентрація ринку // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Проблеми економіки та управління. 2022. Вип. 1(9). С. 56-68. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/apr/27443/v6n1ekonomika2022-58-70.pdf> (дата звернення: 09. 12. 2023). doi:10.23939/semi2022.01.056

Стаття надійшла 15.01.2024
Стаття прийнята до друку 29.01.2024
Доступно в мережі Internet 20.04.2024

Shandrivska O.

Ph.D., Associate Professor
Department of Marketing and Logistics
Lviv Polytechnic National University
Stepan Bandery str. 12, Lviv, Ukraine, 79013
E-mail: olena.y.shandrivska@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4335-2423

Burdyk K.

1st year applicant for Master's degree
Department of Technology of Biologically Active Substances, Pharmacy and Biotechnology
Lviv Polytechnic National University
Square St. Yura, 3/4, 8th ed.-build., Ukraine, 79013
E-mail: khrystyna.burdyk.mbtbt.2023@lpnu.ua
ORCID ID: 0009-0001-4686-4061

ANALYSIS OF THE ENTERPRISE'S FUNCTIONING ENVIRONMENT AND COMPETITION ON THE UKRAINIAN BREAD AND BAKERY MARKET

The aim of the study is to identify the specifics of the competitive environment in the bread and bakery products market and evaluate the prospects for the development of bakery enterprises under the influence of COVID-19 and full-scale invasion.

The analysis of the operating environment of enterprises in the Ukrainian bread and bakery products market revealed a number of key factors influencing their activities and competitiveness. The concentration on factors such as stable production, reliable logistics, the presence of a wide range of products, and active foreign economic activity underscores the importance of adhering to a developed and well-organized bakery sector to ensure food security in the country.

The state of the bread and bakery products market during periods of turmoil (COVID-19 pandemic and war) has been investigated. The dynamics of key market parameters for bread and bakery products in Ukraine for the period 2015-2021 were analyzed. An analysis of the dynamics of import costs and export income of bakery products in Ukraine for 2016-2022 was conducted. The level of competition in the bread and bakery products market was evaluated using quantitative concentration indicators such as: the Herfindahl-Hirschman Index, the Linda Index, the Gini Index. Based on the results of market concentration assessment in 2021, it was found that "Breadprom Concern", LLC KVF "ROMA", LLC "Kyiv Bread" entered the core of the analyzed market; in 2022 - Breadprom Concern", LLC KVF "ROMA", LLC "Kyiv Bread" and LLC

"Kyiv Regional Bakery Complex". SWOT analysis was used to identify internal strengths and weaknesses, as well as external factors influencing the bakery production sector.

Key words: bread and bakery products market; turmoil; import; export; competition; market concentration; concentration index; Linda index; Herfindahl-Hirschman index; Gini index.

References

1. Boichyk, I. M. (2020). Pidpriemnytstvo v umovakh viiny: stan i mozhlivosti. *Pidpriemnytstvo ta lohistyka v umovakh suchasnykh vyklykiv: materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 15-20). Zakhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45806/1/%D0%86%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%91%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B8%D0%BA.pdf> (Retrieved December 4, 2023).
2. Bokii, O. (2017). Obruntuvannia napriamiv rozvytku rynku khlibobulochnykh vyrobiv Ukrainy. *Prodovolchi resursy*, 5(08), 149–160. <https://iprjournal.kyiv.ua/index.php/pr/article/view/244>. (Retrieved December 1, 2023).
3. Bokii, O. V. (2017). Shliakhy polipshennia diialnosti rynku khlibobulochnykh vyrobiv Ukrainy. *Prodovolchi resursy*, 5(09), 16-25. <https://iprjournal.kyiv.ua/index.php/pr/article/view/188> (Retrieved December 3, 2023).
4. Bondarenko-Berehovych, V. V. (2019). Doslidzhennia suchasnoho stanu, osoblyvostei i tendentsii rozvytku ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv khlibopekarskoi haluzi. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu im. V.V. Dokuchaieva. Ekonomichni nauky*, 2, 199-208. https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/6068/1/statya_bondarenko-beregovych_dosl%ACdzhennia_suchasnogo_stanu_osoblyvostej_%AC_tendenc%ACj_rozvytku_ekonom%ACchnoyi_bezpeki...pdf (Retrieved December 1, 2023). doi:10.31359/2312-3427-2019-2-199.
5. *Valovy vnutrishnii produkt (VVP) v Ukraini*. Minfin. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>. (Retrieved December 9, 2023).
6. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (Retrieved December 9, 2023).
7. *Import - eksport kharchovykh produktiv*. KorFor. <https://korfor.com.ua/import-eksport-kharchovykh-produktiv-10/>. (Retrieved December 9, 2023).
8. *Indeks inflitsii*. Minfin. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2022/>. (Retrieved December 9, 2023).
9. Karpova, Ya. Yu. (2020). Marketynhovyi analiz efektyvnosti funktsionuvannia tovarnoho rynku khlibnykh produktiv u Lvivskii oblasti. *Rehionalna ekonomika*, 1, 232-239. http://jnas.nbuv.gov.ua/j-pdf/regek_2010_1_32.pdf (Retrieved December 1, 2023).
10. Kiiko, V., Melnyk, O., & Havrylenko, O. (2023). Khlibopekarska rynek Ukrainy v umovakh viiskovoho chasu. *Tovary i rynky*, 1 (45), 27-40. <https://journals.knute.edu.ua/commodities-and-markets/article/view/1772> (Retrieved December 6, 2023). doi:10.31617/2.2023(45)03.
11. Kuznietsova, K. O., Chornii, V. V., & Chenusha, O. S. (2021). *Mizhnarodna torhivlia: konspekt leksii: navchalnyi posibnyk dlia studentiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia spetsialnosti 073 «Menedzhment»*. Kyivskyi politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho.
12. Lishchynska, V. V. (2018). Analiz konkurentnoho seredovyshcha khlibopekarskoi promyslovosti Ukrainy. *Efektyvna ekonomika*, 4. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6265> (Retrieved December 4, 2023).
13. Navolska, N. V. (2016). Doslidzhennia rynku khliba i khlibobulochnykh vyrobiv v Ukraini. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 11, 438–441. <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/93.pdf>. (Retrieved December 12, 2023).
14. Nishchyna, O., & Bibikova, N. (2018). Intehratsiini mekhanizmy rozvytku ukrainskoho rynku khliba ta khlibobulochnykh vyrobiv. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, 10(1), 16-27. <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/862> (Retrieved December 3, 2023). doi:10.15673/fie.v10i1.862.
15. Nikolaienko, S. M., Kulish, S. H., & Yanchenko, A. V. (2020). Analiz vyrobnytstva khliba ta khlibobulochnykh vyrobiv v Ukraini. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, 3 (20), 252–258. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/45.pdf. (Retrieved December 1, 2023) doi:10.32840/2522-4263/2020-3-43.
16. Novoitenko, I. V., & Malynovskyi, V. V. (2020). Stan ta osnovni trendy rozvytku khlibopekarskoi promyslovosti Ukrainy. *Efektyvna ekonomika*, 11 http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/54.pdf. (Retrieved December 12, 2023). doi:10.32702/2307-2105-2020.11.52.
17. *Obsiah realizovanoi kharchovoi produktsii u sichni-cherвні 2022 roku*. Statystyka rynkiv, *Kharchovi produkty*. KorFor. <https://korfor.com.ua/obsiah-realizovanoi-kharchovoi-produktsii-06/>. (Retrieved December 6, 2023).
18. Okrepkyi, R. B., & Myhal, O. F. (2016). Metodychni aspekty vykorystannia kilkisnykh indyikatoriv kontsentratsii tovarnoho rynku ta stupenia yoho monopolizatsii. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, 1(4), 81-88. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16616/1/10.pdf> (Retrieved December 12, 2023).
19. Opendatabot. <https://opendatabot.ua/>. (Retrieved December 6, 2023).

20. Pylypenko, O. V., Yarym-Ahaiev, O. M., & Storoniuk, P. R. (2019). Konkurentospromozhnist PAT «Kyiv Khlib» na rynku khlibobulochnykh vyrobiv. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho universytetu infrastruktury ta tekhnologii. Seriya Ekonomika i upravlinnia*, 46, 82 – 94. <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/101/97>. (Retrieved December 3, 2023). doi:10.32703/2664-2964-2019-46-83-95
21. Poverzhuk, U.-Yu. M. (2016). Otsinka rozvytku khlibopekarskoi promyslovosti v konteksti formuvannia valovoi dodanoi vartosti oblasti Ukrainy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 9, 129–132. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_9_32. (Retrieved December 1, 2023).
22. *Serednia tsina khliba za kilohram*. Minfin. https://index.minfin.com.ua/ua/markets/product-prices/bread_wheaten_from_flour_of_the_first_grade/. (Retrieved December 6, 2023).
23. Sychevskiy, M., Shpychak, O., Kovalenko, O., Kuts, O., & Bokii, O. (2020). Trends and prospects for the development of bakery production in European countries. *Ekonomika APK*, 27(7), 54-67 https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_Iss.7_2020_54-67.pdf (Retrieved December 12, 2023). doi:10.32317/2221-1055.202007054.
24. Slashcheva, A., Fedorova, D., & Lanska, V. (2022). Problems and prospects of the production of gluten-free bakery products in Ukraine. *Sworldjournal*, 1(15-01), 8–13. <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj15-01-018>. (Retrieved December 3, 2023). doi:10.30888/2663-5712.2022-15-01-018
25. *Spozhyvchyi koshyk ukrainsia*. LehaL. <https://www.uk-legal.od.ua/spozhyvchiy-koshik-ukraincy-a-u-2021-roci-rulo/>. (Retrieved December 6, 2023).
26. Urba, S. I., & Kokovska, S. I. (2018). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv khlibopekarskoi haluzi. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 20(3), 95-100. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/20_3_2018.pdf#page=95 (Retrieved December 4, 2023).
27. Uriadovyi portal. Kabinet ministriv Ukrainy. Minekonomiky Ukrainy. <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-poperedno-otsiniuie-padinnia-vvp-v-2022-rotsi-na-rivni-304> (Retrieved December 9, 2023).
28. Shandrivska, O. Ye., & Tsvetkovska, A. V. (2022). Doslidzhennia farmatsevtichnoho rynku Ukrainy: u fokusi kontsentratsiia rynku. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Seria Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, 1(9), 56-68. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/apr/27443/v6n1ekonomika2022-58-70.pdf> (Retrieved December 9, 2023). doi:10.23939/semi2022.01.056

Received 15 January 2024
Approved 29 January 2024
Available in Internet 20.04.2024

Цитування згідно ДСТУ 8302:2015

Шандрівська О.С., Бурдик Х.В. Конкурентне середовище розвитку підприємств на українському ринку хліба та хлібобулочних виробів в умовах збурень // *Економіка харчової промисловості*. 2024. Т. 16, вип. 1. С. 41-54. doi: 10.15673/fe.v16i1.2889

Cite as APA style citation

Shandrivska O., & Burdyk K. (2024). Analysis of the enterprise's functioning environment and competition on the Ukrainian bread and bakery market. *Food Industry Economics*, 16(1), 41-54. doi: 10.15673/fe.v16i1.2889